

Gilbert Achcar: Vad händer i Libyen

[En intervju med G Achcar som ursprungligen publicerades på Znet, 19 mars 2011. Intervjuare Stephen R Shalom. Även på internationalviewpoint.org.]

Vilka är den libyska oppositionen? Vissa har uppmärksammat den gamla monarkistiska flaggan i rebellernas led.

Flaggan används inte som en symbol för monarkin, utan som den flagga som den libyska staten lade sig till med när den hade blivit självständig från Italien. Den används av upproret för att förkasta den Gröna fanan som Gaddafi införde tillsammans med sin Gröna bok, i en efterapning av Mao Zedong och hans Lilla röda. Den trefärgade flaggan är på inget sätt tecken på längtan efter monarki. Den vanligaste tolkningen är att den symboliserar de tre historiska regionerna i Libyen, och halvmånen och stjärnan är samma symboler som finns på de algeriska, tunisiska och turkiska republikernas flaggor, och inte symboler för monarkin.

Så vilka är oppositionen? Precis som under alla de andra revolterna som har skakat regionen är oppositionen mycket heterogen till sin sammansättning. Det som förenar alla de olika krafterna är att de förkastar diktaturen och längtar efter demokrati och mänskliga rättigheter. Utöver det finns det många olika perspektiv. Mer specifikt finns det i Libyen en blandning av människorättsaktivister, demokratiförespråkare, intellektuella, staminslag och islamska krafter – en mycket bred samling. Den mest framträdande politiska kraften under det libyska upproret är ”17-februarirevolutionens ungdom”, som har en demokratisk plattform, kräver ett lagligt styre, politiska friheter och fria val. Den libyska rörelsen omfattar också delar av regeringen och de väpnade styrkorna som har brutit sig loss och anslutit sig till oppositionen – vilket inte fanns i Tunisien eller Egypten.

Så den libyska oppositionen utgör en blandning av krafter, och slutsatsen blir att det inte finns någon anledning att ha någon annan inställning till dem än till något av de andra massupproren i regionen.

Är Gaddafi – eller var Gaddafi – en progressiv figur?

När Gaddafi kom till makten 1969 var han ett försenat uttryck för den våg av arabisk nationalism som följde på Andra världskriget och Nakba 1948.* Han försökte efterlikna den egyptiske ledaren Gamal Abdel Nasser, som han såg som sin förebild och inspirationskälla. Så han ersatte monarkin med en republik, förespråkade arabisk enhet, tvingade USA att dra tillbaka flygbasen Wheelus från libyskt territorium, och inledde ett program av sociala förändringar.

Därefter gick regimen sin egen väg, och slog in på en radikal bana som inspirerades av en sorts islamisk maoism. I slutet av 1970-talet genomfördes vittomfattande nationaliseringar – nästan allt nationaliserades. Gaddafi påstod sig ha infört direktdemokrati – och bytte formellt namn på landet från republik till massornas stat (Jamahiriya). Han gjorde gällande att han hade omvandlat landet till en fullbordad socialistisk utopi med direktdemokrati, men det var inte många som lät lura sig. De ”revolutionära kommittéerna” fungerade i själva verket som en härskande apparat och kontrollerade landet tillsammans med säkerhetstjänsten. Samtidigt spelade Gaddafi en särskilt reaktionär roll genom att på nytt stärka stamsystemet som ett verktyg för sin egen makt. Hans utrikespolitik blev alltmer dumdrigt och de flesta araber kom att betrakta honom som galen.

När Sovjetunionen hamnade i kris övergav Gaddafi sina socialistiska anspråk och öppnade på nytt sin ekonomi för västvärldens affärsmän. Han hävdade att hans ekonomiska liberaliseringar skulle åtföljas av en politisk liberalisering, och efter ha härmat Mao Zedongs ”kulturrevolution” apade han

* **Nakba**, eller ”Den stora katastrofen” syftar på fördrivningen och förflyttningen av palestinier från det område som kom att bli staten Israel – öa.

nu efter Gorbatsjovs perestrojka, men dessa politiska anspråk var innehållslösa. När USA invaderade Irak 2003 under förevändning att leta efter ”massförstörelsevapen” gjorde Gaddafi, som var rädd att han skulle kunna bli den nästa i raden, en plötslig och överraskande utrikespolitisk vändning, som gjorde honom förtjänt av att på ett uppseendeväckande sätt uppgraderas från status som ”skurkstat” till nära medarbetare till västvärldens stater. Speciellt till USA, som han hjälpte under det så kallade kriget mot terrorism, och till Italien för vilket han utförde det smutsiga jobbet att skicka tillbaka tilltänkta immigranter som försökte ta sig från Afrika till Europa.

Under alla dessa omvandlingar var Gaddafis regim hela tiden en diktatur. Oavsett vilka progressiva åtgärder Gaddafi må ha vidtagit till en början, så fanns det under den sista perioden ingenting kvar av reformvänlighet eller anti-imperialism i hans regim. Dess diktatoriska karaktär visade sig i hans reaktion på protesterna: att han omedelbart bestämde sig för att kuva dem med våld. Han gjorde inga försök att erbjuda befolkningen någon sorts demokratisk utväg. Han varnade de protesterande i ett nu okänt tragikomiskt tal: ”Vi kommer att komma bit för bit, hem för hem, gata för gata... Vi kommer att hitta er i era garderober. Vi kommer inte att visa något förbarmande eller medlidande.” Det är ingen överraskning med tanke på att Gaddafi var den ende arabiska härskaren som öppet klandrade det tunisiska folket för att ha störtat sin diktator Ben Ali, som han beskrev som den bästa härskare som tunisierna kunde hitta.

Gaddafi tog sin tillflykt till hot och våldsamt förtryck, och påstod att de protesterande hade gjorts till narkomaner av Al Qaida som hade hållt hallucinogener i deras kaffe. Att på detta sätt skylla upproret på Al Qaida var hans sätt att försöka få stöd från väst. Om Washington eller Rom hade erbjudit hjälp kan vi vara övertygade om att Gaddafi hade välkomnat det med glädje. Han uttryckte faktiskt förbittrad besvikelse över sin kompis den italienske premiärministern Silvio Berlusconi, som han hade haft roligt och festat med, och klagade över att hans europeiska ”vänner” också förrådade honom. Under de senaste åren har Gaddafi verkligen blivit vän till flera härskare i väst, och andra framträdande figurer som för en handfull dollar varit beredda att göra sig löjliga genom att krama om honom. Själve Anthony Giddens, den framstående teoretiker som låg bakom Tony Blairs Tredje väg, följde sina i sina lärjungars fotspår genom att 2007 besöka Gaddafi och skriva i Guardian hur Libyen hade slagit in på reformernas väg och var på väg att bli Mellanösterns Norge.

Hur bedömer du FN:s säkerhetsråds resolution nummer 1973, som antogs den 17 mars?

Resolutionen är formulerad på ett sätt som tar hänsyn till – och verkar svara på – upprorets begäran om en flygförbudszon. Oppositionen har verkligen uttryckligen krävt en flygförbudszon, på villkor att inga utländska trupper landsätts på libyskt territorium. Gaddafi har huvuddelen av de väpnade elittrupperna, med flygplan och stridsvagnar, och en flygförbudszon skulle förvisso neutralisera större delen av hans militära överlägsenhet. Denna begäran från upproret återspeglas i resolutions-texten, som ger FN:s medlemsstater fullmakt ”att vidta alla nödvändiga åtgärder... för att skydda civila och civilbefolkade områden som hotas att angripas i det libyskt arabiska Jamahiriya, inklusive Benghazi, men utesluter alla former av utländska ockupationstrupper på någon del av Libyens territorium.” Resolutionen inför ”förbud mot alla flyg i det libyskt arabiska Jamahiriyas luftrum för att hjälpa till att skydda civila.”

Men det finns inte tillräckliga garantier i resolutionens ordalydelser för att hindra den från att användas i imperialistiska syften. Även om syftet med varje aktion påstås vara att skydda civila och inte ”förändra regimen”, så är det inte upp till varken de intervenerande makterna eller upproret eller ens säkerhetsrådet att avgöra om en aktion fyller detta syfte. Resolutionen är förvånansvärt rörig. Men med tanke på hur bråttom det var att förhindra den massaker som oundvikligen hade blivit resultatet om Gaddafis trupper hade angripit Benghazi, och i frånvaron av några alternativa sätt att uppnå målet att skydda, så kan ingen rimligtvis vara mot den. Det går att förstå de nedlagda rösterna. De av säkerhetsrådets fem stater som avstod från att rösta ville utmana och/eller uttrycka att de var olyckliga över bristen på tillräckligt förbiseende, men utan att ta ansvar för den över-

hängande massakern.

Svaret från väst smakar naturligtvis olja. Väst fruktar en utdragen konflikt. Om det skulle bli en stor massaker så skulle de bli tvungna att införa embargo mot libysk olja, och därmed hålla kvar oljepri- serna på en hög nivå, vilket med tanke på världsekonomin nuvarande tillstånd skulle få allvarliga negativa konsekvenser. Vissa länder, inklusive USA, agerade motvilligt. Bara Frankrike framstod som klart för kraftfulla aktioner, vilket mycket väl kan hänga samman med att Frankrike – till skill- nad från Tyskland (som lade ner sin röst vid säkerhetsrådets omröstning), Storbritannien och fram- förallt Italien – inte har några större intressen i libysk olja, och säkerligen hoppas få en större andel efter Gaddafi.

Vi känner alla till västmakternas svepskäl och dubbelmoral. Exempelvis verkar inte deras påstådda oro för de skador på civila som flygbombningar kan orsaka ha gällt i Gaza 2008-2009, när hundra- tals icke stridande dödades av israeliska stridsplan för att främja en olaglig ockupation. Eller det faktum att USA tillåter sin skyddslingsregim i Bahrain, där de har en stor flottbas, att med våld trycka ner det lokala upproret med hjälp av andra av Washingtons regionala lydstaten.

Men faktum kvarstår att om Gaddafi hade tillåtit fortsätta sin militära offensiv och inta Benghazi så skulle det ha blivit en omfattande massaker. Här har vi ett fall där en befolkning befinner sig i verklig fara, och där det inte finns något rimligt alternativ för att kunna skydda den. Angreppet från Gaddafis styrkor var timmar eller högst dagar borta. Man kan inte i de anti-imperialistiska prin- cipernas namn gå emot en aktion som kommer att förhindra en massaker av civila. Även om vi mycket väl känner till polisens karaktär och dubbelmoral i en borgerlig stat, så kan vi på samma sätt inte i de antikapitalistiska principernas namn klandra någon för att de ringer till polisen när någon är på väg att bli våldtagen och det inte finns något annat sätt att stoppa våldtäktsmännen.

Utan att gå mot flygförbudszonen måste vi å andra sidan uttrycka vårt trots och förorda fullständig vaksamhet och övervakning av aktionerna som dessa stater genomför, för att se till att de inte går utöver skyddet av civila som FN-resolutionen ger mandat till. I TV såg jag hur folkmassorna som hurrade över att resolutionen hade antagits bar en stor affischtavla mitt bland sig, där det stod på arabiska ”Ingen utländsk truppinvasjon”. Folk där gör skillnad mellan ”utländsk truppinvasjon”, med vilket de menar marktrupper, och en skyddande flygförbudszon. De är mot utländska trupper. De är medvetna om riskerna och litar klokt nog inte på västmakterna.

Så för att sammanfatta, så anser jag att man ur ett anti-imperialistiskt perspektiv inte kan och inte bör vara mot flygförbudszonen, eftersom det inte finns något rimligt alternativ att skydda den hotade befolkningen. Egyptierna sägs tillhandahålla vapen till den libyska oppositionen – och det är bra – men det skulle inte ensamt ha inneburit att Benghazi kunde ha räddats i tid. Men än en gång, man måste ha en mycket kritisk inställning till vad västmakterna kan göra.

Vad kommer att hända nu?

Det är svårt att säga vad som kommer att hända nu. Resolutionen från FN:s säkerhetsråd krävde inte någon förändring av regimen. Den handlar om att skydda civila. Framtiden för Gaddafis regim är osäker. Den avgörande frågan är om upproret kommer att blossa upp i västra Libyen, inklusive Tripoli, igen och leda till en upplösning av regimen väpnade styrkor. Om det sker kan Gaddafi snart vara avlägsnad. Men om regimen lyckas behålla sitt hårda grepp om västra delen då kommer det att ske en faktisk splittring av landet – trots att resolutionen garanterar Libyens territoriella integritet och nationella enhet. Detta kan vara det som regimen har valt, eftersom den just har förkunnat att den ska tillmötesgå FN-resolutionen och har förkunnat eld upphör. Det vi då kan få är ett utdraget dödläge, där Gaddafi kontrollerar västra delen och oppositionen den östra. Det kommer givetvis att ta tid innan oppositionen kan införliva de vapen den får från Egypten och bli förmögen att tillfoga Gaddafis styrkor ett militärt nederlag. I och med Libyens natur kan detta bara bli ett reguljärt krig snarare än ett folkkrig, ett rörligt krig över enorma områden. Det är därför utgången är

svår att förutsäga. Slutsatsen är återigen att vi ska stöda det libyska upprorets seger. Om Gaddafi skulle besegra upproret så vore det ett allvarligt bakslag som på ett negativt sätt skulle påverka den revolutionära våg som för närvarande skakar Mellanöstern och Nordafrika.

(Översättning från engelska, Göran Källqvist.)